

Exkurze z mořské biologie ZOO/MOREX

Protokol I.

Téma: Hlavní mořské habitaty Jadranu

Úvod:

V mořském prostředí můžeme pozorovat několik hlavních typů habitatů, na kterých se vyskytují specializovaná **společenstva** organismů. Nejjednodušší metodou pozorování je **šnorchlování** se základní (ABC) potápěčskou výstrojí. Kromě hlubokomořských habitatů (dostupných pouze se SCUBA) můžeme tímto způsobem propátrat prakticky všechny hlavní habitaty do hloubky cca. 15 metrů. Během šnorchlování můžeme také pozorovat **zonaci mořského pobřeží**.

Nejlépe dostupným habitatem je příbojová **ostříkovaná zóna**. Dominujícím faktorem je zde neustálá disturbance vln a pravidelný pokles hladiny v důsledku slapových jevů (i když ty jsou v Jadranu prakticky neznatelné). Organismy žijící v tomto prostředí jsou tedy přizpůsobeny k tomu aby byly schopné udržet se v příboji a vydržely krátkodobé vyschnutí.

Nejčastějším prostředím v Jaderském moři je **skalnaté pobřeží**. Zde také při běžném šnorchlování můžeme pozorovat největší množství živočichů a rostlin. Dominují zde především ryby a řasy. S rostoucí hloubkou zde dochází k výrazné zonaci v závislosti na množství a barevném spektru světla (nejlépe viditelná je na zastoupení hlavních skupin řas – s rostoucí hloubkou ubývá zelených řas a převažují chaluhy, ještě hlouběji pak ruduchy).

Písčité dno je na první pohled méně oživené než skalnaté, ale je to pouze zdání. Většina živočichů specializovaných na tento habitat je totiž schopná aktivního zahrabávání a navíc bývá velmi dobře maskována čímž uniká pozornosti. Tento habitat výrazně „ožívá“ především v noci.

Do hloubky cca. 40 metrů nalézáme **porosty mořské trávy** tvořené druhy rodu *Zostera* a *Posidonia*. Tento habitat připomíná svou výškovou zonací suchozemské lesní ekosystémy. Vyskytuje se zde mnoho živočichů, kterým mořská tráva poskytuje úkryt a potravní zdroj. V tomto habitatu můžeme také najít potěr mnoha druhů ryb, které zde nalézají bezpečný prostor než dorostou a přemigrují na jiný habitat.

Podmořské převisy a jeskyně jsou v Jadranském vápencovém pobřeží velmi časté. Bohužel jen málo jich je dostupných v menších hloubkách pro šnorchlování. Vstup do tohoto prostředí je možný jen pro zkušené šnorchlaře a potápěče vybavené světlem. Společným znakem tohoto habitatu je absence světla a proudu, což umožňuje existenci i druhům, které se jinak vyskytují v podstatně větších hloubkách. Hlavními zástupci jeskynní fauny jsou houbovci, mechovky, koráli a některé druhy koryšů.

Společenstva **volné vody** jsou pro pozorování při šnorchlování poměrně „nezáživná“ kvůli malé hustotě výskytu jednotlivých druhů. Převažují zde pelagické ryby, medúzy a hlavonožci.

Více k tématu viz.: **Co žije ve Středozezemním moři?** (Bergbauer 2002), str. 9-23

Průvodce podmořským světem–Středozezemní moře. (Mojeta 2005)

Úkol: Denní šnorchlování

Materiál a pomůcky: Základní potápěčské vybavení tzv. ABC (maska, šnorchl, ploutve + dále pro zvýšení bezpečnosti doporučujeme: potápěčský nůž, signalizační bóje, neoprenový oblek, rukavice, botičky), krabička nebo síťka na sběr organismů, poznámková destička, determinační pomůcky a literatura

Postup: Během denního šnorchlování prozkoumáme alespoň tři hlavní typy mořských habitatů. Sbíráme, podle literatury determinujeme a zaznamenáváme jednotlivé druhy organismů. Do Výsledků zapíšeme pozorované druhy v jednotlivých habitatech. Do Závěru uvedeme vlastní postřehy.

Výsledky:

Závěr: V závěru odpovězte na následující otázky:

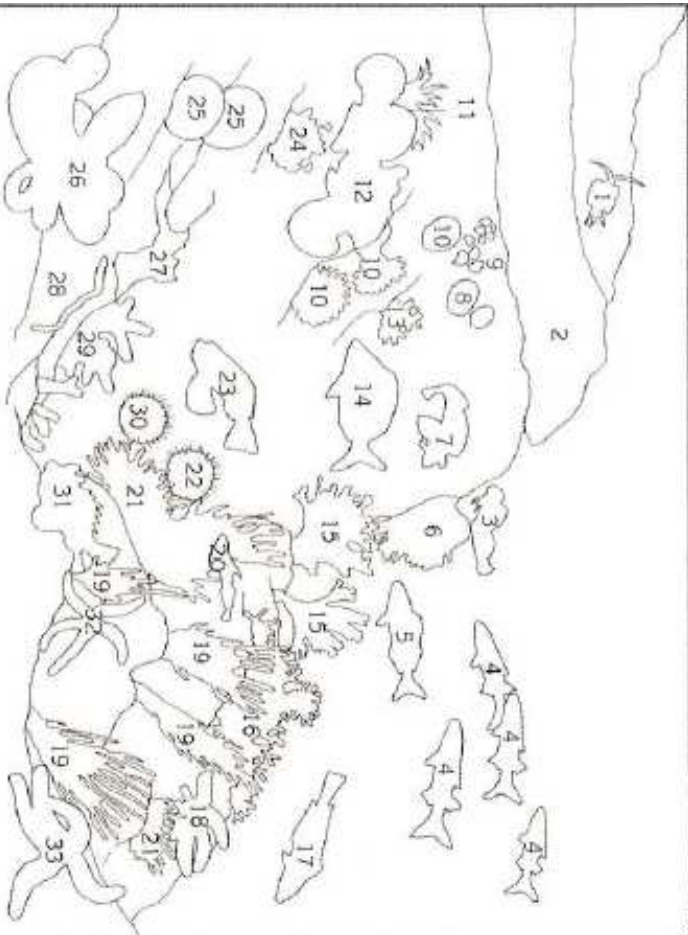
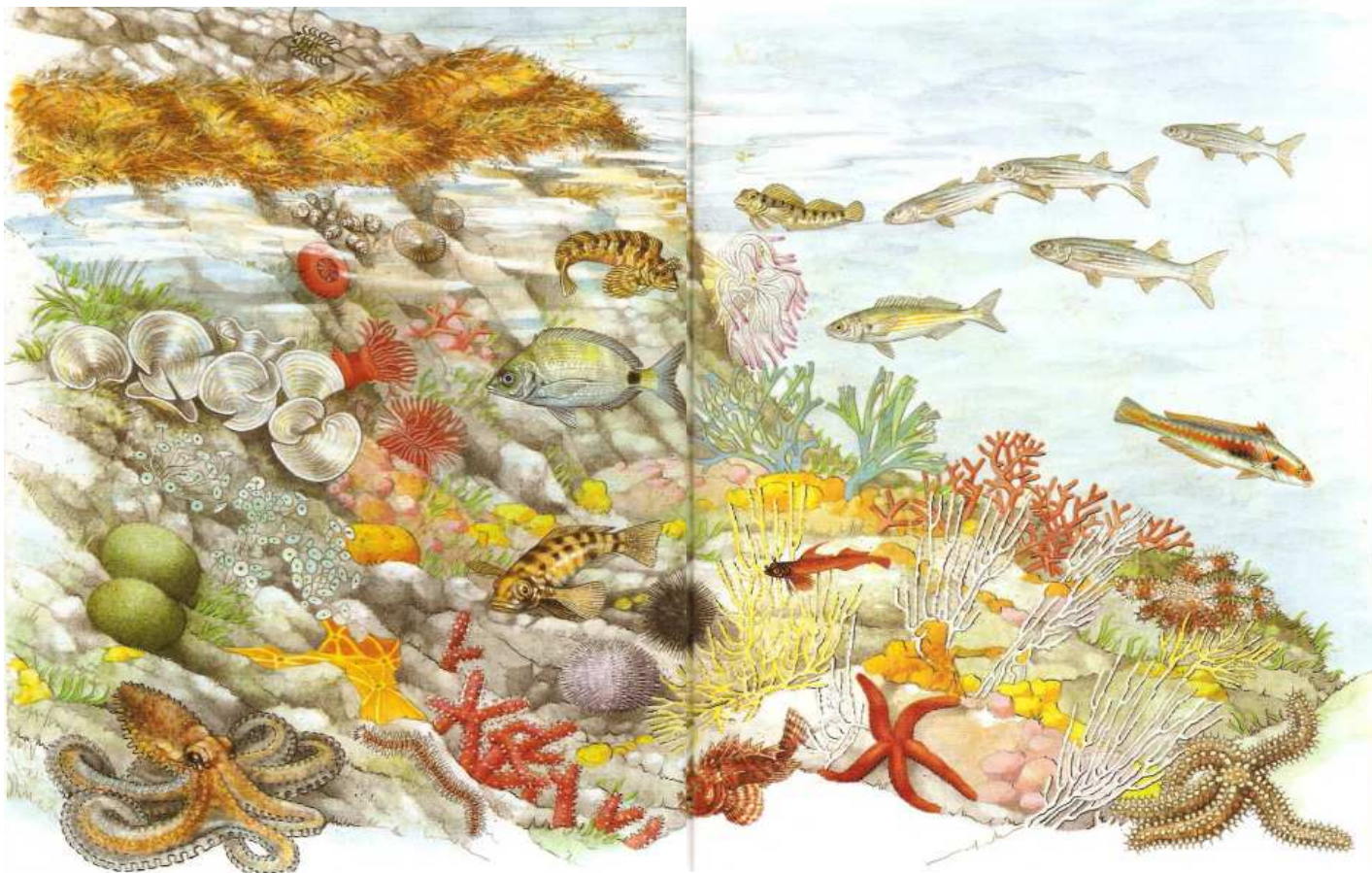
1. Který habitat vám připadal druhově nejbohatší?

2. Uveďte pět druhů živočichů kteří nevykazují výraznou habitatovou preferenci. Co mají tyto druhy společného?

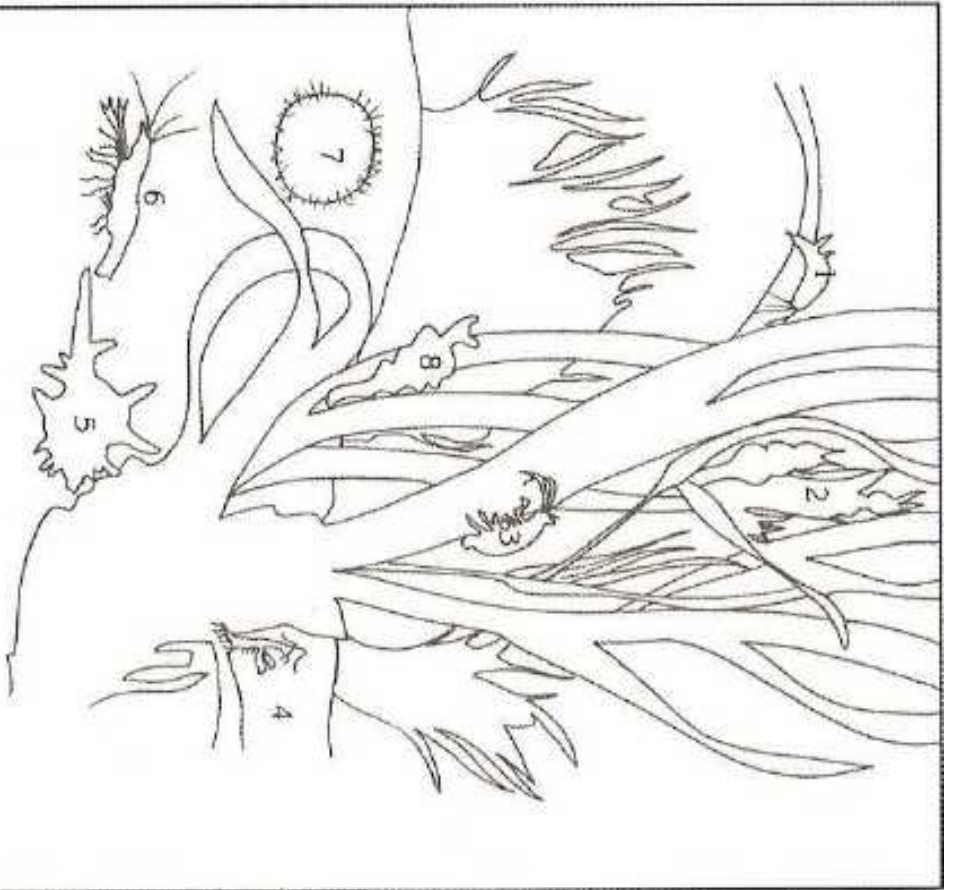

Hlavní typy mořských habitatů (písčité dno viz. Protokol III.)

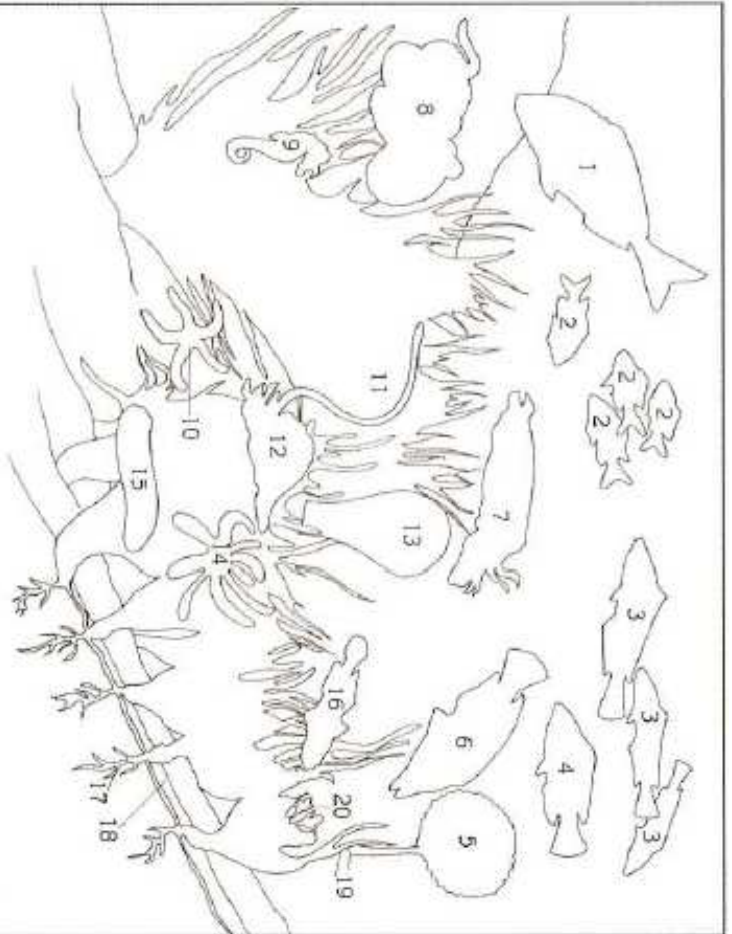
- Dobře prosvětlené skalnaté dno poblíž hlodiny (super- a infralitorál) se může pochlubit bohatou nabídkou životních prostředí a ekologických podmínek. Liší se různým množstvím dopadajícího světla, silou vln a typem substrátu. Představuje proto domov pro pestrou škálu organismů. Kresba znázorňuje ideální průřez celou zónou.
- 1) Korál *Ligia italica*
  - 2) *Chalutia Cystoseira* sp.
  - 3) *Silozoua Lipophrys pavo*
  - 4) Cipři hlavyři (Mugil cephalus)
  - 5) Okružec žilný (Boops boops)
  - 6) Sasanka hnědá (Anemomita sulcata)
  - 7) *Silozoua průtrovaný* (Parablenulus gasterograne)
  - 8) *Prilipka* (Patella sp.)
  - 9) *Monodonta spirálová* (Monodonta turbinata)
  - 10) Sasanka koňská (Actinia equina)
  - 11) *Lazucha Caulerpa prolifera*
  - 12) *Kasa Padina pavonica*
  - 13) *Machovka korálová* (Myriapora truncata)
  - 14) *Moran přímopruhý* (Diplodus sargus)
  - 15) *Dyctio dichotoma*
  - 16) *Machovka korálová* (Myriapora truncata)
  - 17) *Knežík duhový* (Coris julis)
  - 18) *Hvězdičce Coscinasterias tenuispina*
  - 19) *Trosovník severný* (Eunicella singularis)
  - 20) *Trojploutvec červený* (Tripterygion tripteronotus)
  - 21) *Trosovník žlutý* (Eunicella cavolinii)
  - 22) *Jezovka Arbacia lixula*
  - 23) *Hlaváč sasankový* (Gobius buccichthi)
  - 24) *Zelená řasa Acetabularia mediterranea*
  - 25) *Zeledná řasa Codium bursa*
  - 26) *Chobotnice pobřežní* (Octopus vulgaris)
  - 27) *Hračka hvězdková* (Spirastrella cucullatrix)
  - 28) *Nereidka pářivá* (Hermodice carunculata)
  - 29) *Lalocnice dlanitá* (Alcyonium palmatum)
  - 30) *Jelovka obecná* (Sphaeroechinus granulatus)
  - 31) *Ropušnice obecná* (Scorpena scorpa)
  - 32) *Hvězdičce vzácná* (Echinaster sepositus)
  - 33) *Hvězdičce obrovská* (Merthetia glacialis)

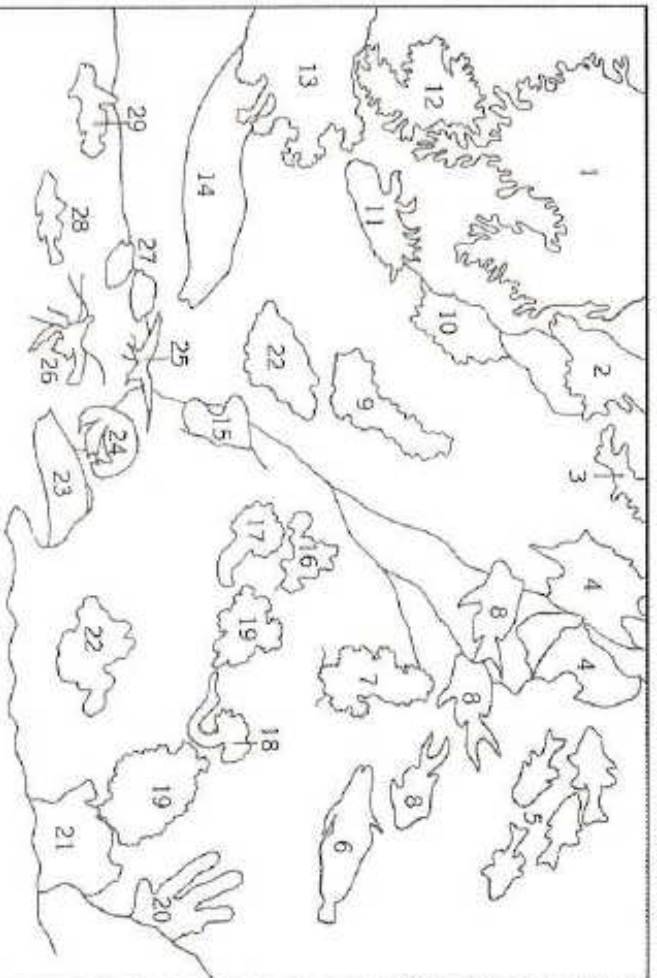
- 1) Koryš Dexamine spinosa
- 2) Květy posidonie Neptunovy
- 3) Koryš Idotea sp.
- 4) Hřibonožec Caprella sp.
- 5) Ostranka jezerská
(Bolinus brandaris)
- 6) Kreveta
(Palaemon sp.)
- 7) Jezovka obecná
(Sphaerecthinus granularis)
- 8) Elysa zelená
(Elysia viridis)

- Porosty posidonie Neptunovy (Posidonia oceanica) patří mezi nejbohatší prostředí celého Středozemního moře. Obrovská masa listů dodává okolí vodě velké množství kyslíku a zároveň se stává substrátem a úkrytem řady organismů. Kořeny a rhizomy, které zpevňují dno, se také stávají zvláštním prostředím, kde se nachází mnoho typů dna od usazenin po skály a dokonce i jeskyňky a dutiny. Kresba přehledně ilustruje složitou strukturu louky od druhů obývajících vody nad porostem přes živočichy ukryvajících se v listech až po tvory obývající nejspodnější vrstvu: mořské dno s kořeny.
- 1) Pražmar zlatý (Spartus aurata)
  - 2) Sapin sítkovaný (Chromis chromis)
  - 3) Křečik duhový (Cottus julis)
  - 4) Pyskoun okratý (Symphodus ocellatus)
  - 5) Rourravec vějířový (Sabella spallanzani)
  - 6) Pyskoun duhový (Symphodus tinca)
  - 7) Sépie obecná (Sepia officinalis)
  - 8) Chobotnice ramennatá (Octopus macropus)
  - 9) Koníček (Hippocampus sp.)
  - 10) Hvězdice vzácná (Echinaster sepositus)
  - 11) Jehla (Synnaghus sp.)
  - 12) Žel obrovský (Aplysia depilans)
  - 13) Kyjovka šupinatá (Prana nobilis)
  - 14) Liližice středomořská (Antedon mediterranea)
  - 15) Sumyš bělostrý (Holothuria palis)
  - 16) Hlaváč šitlý (Gobius geniporus)
  - 17) Korieny posidonie
  - 18) Rhizomy posidonie
  - 19) Listy posidonie
  - 20) Květy posidonie

Jeskyňní prostředí obývají mnohé organismy, které zjistily, že stále podmínky místního světa jsou pro jejich život a vývoj to nejlepší. Jeskyňe také slouží jako denní úkryt pro noční tvory. Obraz znázorňuje průřez jeskyň, jak by se ukázala potápěči, který by byl schopný přehlédnout celý její vnitřek a uviděl nejednou všechny organismy, které tu žijí:

- 1) Korál červený (Corallium rubrum)
- 2) Houbačka skáň (Petrobia massilina)
- 3) Houba Aplysina cavernicola
- 4) Houba hvězdicová (Spirastrilla cunctatrix)
- 5) Formovec zlatohlavý (Apogon imberbis)
- 6) Treska stredomorska (Phycis phycis)
- 7) Sasankovec jeskyňní (Parazoanthus axinellae)
- 8) Bráček obecný (Anthias anthias)
- 9) Mochovka severní (Sertella septentrionalis)
- 10) Houba atantská (Oscarella lobularis)

- 11) Lisozotec pestrý (Scyllarus arctus)
- 12) Neznarovka (Eudendrium sp.)
- 13) Dendrofyta žlutá (Leptopannaria pruvoti)
- 14) Murěna obecná (Muraena helena)
- 15) Houba Dysidea avara
- 16) Rospolitka Clavelina lepadiformis
- 17) Roumatec červený (Serpula vermicularis)
- 18) Roumatec (Protula sp.)
- 19) Dendrofyta kraňová (Asteroidea calycularis)
- 20) Houba středomorská (Haliciona mediterranea)
- 21) Houba korová (Petrosia treformis)
- 22) Houba trsovitá (Agelas oroides)
- 23) Úhořovec mořský (Conger conger)
- 24) Krab whity (Diornia peisonata)
- 25) Kreveta jednorouhá (Plesionika narval)
- 26) Kreveta osmitá (Stenopus spinosus)
- 27) Zavinutec sedlý (Cypaena lunda)
- 28) Hlaváč lehartů (Thorogobius ephippiatus)
- 29) Hlaváč (Gobius sp.)

Tento studijní materiál byl vytvořen díky podpoře grantu FRVŠ F4a 2717/2010.